

Bir Kültürel Yaratım Alanı Olarak Âşıklar Bayramı ve İşlevleri: Bir Çırağ Yandı Karanlık Veysel Oldu

*“Dünya dolsa şarkıyanın
Türkü, türkü çağırırız”
Âşık Veysel*

Mehmet ÖZDEMİR*

Öz

Türk kültüründe bayramlar, insanların güzellikleri paylaştığı, gönlünce eğlendiği, öğrendiği kültürel yaratım ortamlarıdır. Anadolu’da Sivas ve Konya başta olmak üzere çeşitli şehirlerde düzenlenen âşıklar bayramı ustalar ile çırakları buluşturması yanında, âşık ile dinleyiciyi bir araya getirme, âşığa kendini ifade etme, adını duyurma ve başarı kazanma fırsatı sunmaktadır. Âşıklar bayramının açık ve gizli işlevleri incelendiğinde Anadolu âşıklık geleneğinin güçlü olduğu şehirlerden biri olan Sivas’ta birincisi 1931 yılında düzenlenen bayramın özel bir yeri vardır. Bu bayram vesilesiyle XX. yüzyıl âşıklarını bir araya getiren yeni bir program serisi başlatılmıştır. Makalede âşıklar bayramının işlevleri geleneğin son dönemde yetiştirdiği güçlü temsilcilerden biri olan Âşık Veysel özelinde incelenmektedir. Âşıklar bayramı, tanınmamış yöresel pek çok halk şairinin tespit ve tescil edilmesini sağlamıştır. Âşık Veysel, birincisi Sivas’ta düzenlenen âşıklar bayramı vesilesi ve Ahmet Kutsi Tecer’in teşvikleriyle kısa sürede şöhrete kavuşmuştur. Sanatını duyurmak için gittiği köylerde programlar yapmış, Atatürk’e yazdığı bir türkü vesilesiyle radyoya çıkmıştır. Âşık Veysel’in sesi radyodan tüm yurda yayılmış ve plakları doldurulmuştur. Makalede Âşık Veysel özelinde geleneğin icra töresine ve bağlamına yenilikler kazandıran âşıklar bayramı konusu kültürel ekonomik bakış açısıyla incelenecektir. Ayrıca Âşık Veysel özelinde kültürel ekonomik bir yaratım alanı olarak yerelden ulusala geleneksel müziğin medya serüvenine dikkat çekilecektir.

Anahtar Kelimeler: Âşık edebiyatı, gelenek ve görenekler, kültür ekonomisi, bayram ve festivaller.

As a Cultural Creation Context, Ashiks Bairam and Their Functions: A Kindling Burned and Darkness Became Veysel

*“Though the world is full of song
We are Turks, we call folk songs”
Ashik Veysel*

Abstract

In Turkish culture, bairams are cultural creation environments where people share the beauties, have fun and learn. The bairam of ashiks organized in various cities in Anatolia, especially Sivas and Konya, not only brings together masters and apprentices, but also brings together the ashik and the audience, gives the ashik the opportunity to express himself, make his name known and gain success. When the overt and covert functions of ashiks bairam are examined, the bairam, the first of which was organized in 1931 in Sivas, one of the cities where the Anatolian ashik tradition is strong, has a special place. On the occasion of this bairam, a new series of programs was launched, bringing together the ashiks of the XX century. In article, the functions of âshiks bairam are analyzed in the case of Ashik Veysel, one of the strongest representatives of the tradition in the last period. Ashiks bairam have provide the identification and registration of many unrecognized local folk poets. In this context, Ashik Veysel became famous in a short time with the encouragement of Ahmet Kutsi Tecer on the occasion of the first ashiks bairam organized in Sivas. He made programs in the villages where he went to announce his art and appeared on the radio on the occasion of a folk song he wrote for Atatürk. Ashik Veysel's voice on the radio was heard all over the country and his gramophone record began to be filled. In article, the subject of ashiks bairam, which brought innovations to the performance ritual and context of the tradition, will be analyzed from a cultural economic perspective. Besides the transfer of tradition, the bairam of ashiks will be evaluated in terms of the continuation of the master-apprentice relationship, the training of new representatives and the meeting of local and national.

* Doç. Dr. Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mehmet_ozdemir@outlook.com.tr, ORCID: [0000-0002-9046-4735](https://orcid.org/0000-0002-9046-4735)
(Makale türü: Araştırma makalesi)

Keywords: Ashik literature, traditions and customs, cultural economy, bairam and festivals.

Geliş/Received: 30.09.2023

Kabul/Accepted: 21.12.2023

Etik Kurul Beyanı: Bu araştırmada, anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşım bulunmadığından etik kurul onayı gerekmemektedir.

Giriş

Türklerde şiir ve hikâyecilik sanatının tarihine bakıldığında konunun Hunlar zamanına ve öncesine kadar gittiği görülmektedir. Türklerin ordu şairleri kam, baksı ve ozanlar, genellikle kazanılan zafer veya av sonrası düzenlenen toy ve şöenlerde kopuz çalarak kahramanlık şiirleri olan destanlar terennüm etmişlerdir (Köprülü, 1999: 157-159). Dede Korkut Kitabı'nda pek çok örneği olan, Bayındır Han ve Salur Kazan gibi devlet yöneticileri ile diğer beyler tarafından düzenlenen toy ve şöenlerde, Türklerin geleneksel yaşantılarına dair bilgiler yer almaktadır. Hikâyelerde anlatıldığı şekliyle Dede Korkut, bilge ve saygı duyulan bir kişilik aynı zamanda ozanların piridir. Dede Korkut, mukaddime bölümündeki deyişlerinde ozan konusunda şunları söyler: “Kolça kopuz götürüp ilden ile bigden bige ozan gezer. Er cömerdin er nakesin ozan bilir. İleyünüzde çalıp aydan ozan olsun” (Ergin, 2004: 73-78). Dede Korkut Kitabında görüldüğü şekliyle ozanların mevkii oldukça güçlüdür. Elinde kopuz olan beylerin Oğuz ülkesinden olduğu düşünülür. Kopuza saygı, sevgi ve bağlılık bulunur. Geleneksel Türk yaşantısında ozanın mesleğini icra etmek yanında kültür yaratıcısı ve aktarıcısı olduğu bilinmektedir. İslamiyet'in kabulüyle birlikte ozanların yerini mutasavvıf şairler almış, XVI. asırdan itibaren ise Anadolu âşıklık geleneğine dönüşüm süreci başlamıştır. Ozanlar gibi âşıklar da icra ortamlarında kültür yaratıcı ve bellek aktarıcı işlevlere sahiptir. Geleneğin icra töresine uygun bir şekilde sanatı öğrenen âşıklar, sahip oldukları bilgi, deneyim ve kültürel belleği çıktıkları seyahatler yoluyla aktarırlar.

Âşıklık geleneğinin icra ortamı ve töresi kültür değişmelerinden etkilenmiştir. Gelenek çevrelerinde rüya motifi ve usta-çırak ilişkisi olarak bilinen kabuller, zamanla zayıflamaya başlamıştır. Bu açıdan âşıklık geleneği de yeni icra bağlamlarında farklı kalıplaşmalar yaratmıştır. Geçmişte Türk edebiyatının ve geleneksel kültürün en canlı yaşandığı alanlardan biri olan âşık edebiyatı günümüzde az sayıda temsilciyle sürdürülmektedir. Türklerin Türkistan coğrafyasından dünyanın dört bir yanına uzanan millî edebiyatının bir devamı olan âşık edebiyatı, Anadolu sahasında XVI. ve XX. yüzyıllar arasında geleneksel icra töresine uygun bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Bu köklü gelenek kültürü birtakım dönüşümlerle Anadolu'nun farklı bölgelerinde günümüzde de halen varlığını devam ettirmektedir. İcra töresi, büyük oranda kahvehane kültürü çevresinde şekillenen âşıklık geleneği, XIX. yüzyıldan sonra duraklama ve gerileme devresine girmiştir (Köprülü, 1999; Günay, 2011; Çobanoğlu, 2000). Bu yüzyılda

imparatorluğun içinde bulunduğu durum da geleneği önemli ölçüde etkilemiştir. Büyük savaşlar neticesinde alınan yenilgiler, can kayıpları ve yeni devletin kurulması, geleneği yapısal ve işlevsel açıdan etkilemiştir. XX. yüzyıldan itibaren medya teknolojilerinin insan yaşamında daha fazla yer edinmeye başlamasıyla birlikte geleneğin de dönüşüm geçirdiği, kendine yeni bir icra töresi ve bağlamı oluşturduğu görülmektedir. Özellikle XX. yüzyıldan sonra gelenek temsilcilerinin farklı icra ortamlarında (şenlik, bayram, radyo, plak, kaset, televizyon, günümüzde internet ve sosyal medya) boy göstermeye başlamaları toplumsal hayatta yaşanan değişimlerin bir sonucudur. Bu çalışmanın konusunu teşkil eden âşık bayramı da bu yüzyılda geleneğin gösterildiği ve pazarlandığı kültürel ekonomik bir yaratım ortamı olarak belirmiştir. Ayrıca âşıkların birkaç istisna dışında daha çok medya ortamında sanatlarını sürdürmeleri aslına bakılırsa kültür değişmelerinin bir sonucudur.

Türk kültüründe bayram olgusu tarihsel bakımdan oldukça eski bir kökene uzanmaktadır. Türklerin tarih boyunca kutladıkları ayinler, bayramlar, şenlikler ve Dede Korkut'ta örneklerini gördüğümüz şölenler, kültür yaratıcı işleviyle öne çıkan ritüel toplantılardır. Ritüeller, ortak belleğin, paylaşımın ve kimliğin ürünleridir; sürekliliği, yeniden üretimi ve canlandırılması bireylerin çabasıyla mümkündür. Bu açıdan ritüeller toplumsal hafızanın aktarılmasında ve millî kimliğin sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yazı öncesi toplumlarda söz konusu toplantılar bir hatırlama, yaratma ve aktarma biçimidir (Assmann, 2001: 152-153). Anadolu'da düzenlenmeye başlanan âşık bayramının söz konusu kadim geleneklerin ve ritüellerin bir canlandırması olduğu düşünülebilir. Gelenek temsilcilerinin bir araya gelmesi, yüz yüze iletişimde bulunması, paylaşım, etkileşim ve canlandırmalara yer vermesi bu şenliklerin temel nitelikleri arasında yer almaktadır.

Âşık bayramı, âşık edebiyatının son dönem icra bağlamlarından biridir. Özellikle kültür değişmeleriyle geleneğin icra ortamları ve töresinde birtakım dönüşümler yaşanmaya başlanmıştır. Günay, "Belli kurallara sahip bu edebiyatın uzun süre yaşamasında ve sürekliliğindeki en büyük âmil muhtevalarını yeni şartlara ve düşünce sistemine uydurabilme esnekliğidir" (2011: 113) diyerek söz konusu durumu özetlemektedir. Bu doğrultuda geleneğin başlatıcı kalıbı ve prestij kaynağı olan rüya motifinin de değişimlerden etkilendiği görülür. Gelenekte âşık aday rüyasında pîr, ihtiyar, derviş, hızır veya sevgili elinden bade içerek aşk, sanat ve bilgiye ulaşmakta, sade kişilikten sanatçı kişiliğe geçmektedir (Günay, 2011: 135). Kültür değişmeleriyle birlikte âşığın en önemli prestij kaynaklarından biri olan rüyanın anlam ve işlevlerinde birtakım dönüşümler yaşanmıştır. Özkul Çobanoğlu, bu doğrultuda albüm yapmayı gelenekteki örneğiyle rüya görme ve bade içmeye benzer bir saygınlık göstergesi olarak görmektedir. Çünkü albümü çıkan bir sanatçı toplumun geniş bir kesimi tarafından tanınmakta ve onaylanmaktadır (2000: 241). Benzer şekilde sözleri plağa alınan ve radyoda ilk

defa program yapan Âşık Veysel'in yurt çapında prestij kazanmış olması söz konusu durumu örneklendirmektedir. Dolayısıyla rüyasında bade içen âşığın yapmış olduğu seyahatlerde hünelerini göstermesi ve adını duyurması gibi albümü çıkan âşık da hedefine kısa yoldan erişmektedir.

Türk milletinin geleneksel edebiyatlarının niteliklerinden biri sözlü olmasıdır. Sözlü kültür ve edebiyat mahsulleri olan masallar, efsaneler, destanlar vb. asırlar boyu millet hayatının “eğitici-öğretici” geleneksel sistemini oluşturmuştur. Hayatı anlatı ve şiir yoluyla yaşayan bir milletin edebi zevklerinin de gelişmiş olması tesadüf değildir. Umay Günay'ın belirttiği gibi “Âşık edebiyatı geleneği, Türk milletinin yaygın eğitimi ve öğretimini sağlayarak sanatçı eğilimleri yönlendirmiş, belirli kabuller ve kalıplar içerisinde yeteneklerin yol bulmasını sağlamıştır” (2011: 285). Eğitim ve öğretim yöntemlerinde kişiler rol ve model alma yoluyla daha kısa sürede başarıya ulaşmaktadır. Âşıklık geleneği bağlamında konuya yaklaşıldığında “icra töresi ve ortamının” şiire meraklı kişiler için bütünüyle bir öğretim alanı olduğu görülebilir. Geleneğin icra edildiği fasıllar, şenlik ve bayramlar halk şiirine gönül veren kişiler için sade kişilikten sanatçı kişiliğe geçiş fırsatları sunmaktadır. Ayrıca icra ortamları usta ve çıraklar yanında iç dünyasında şiire ve sanata yönelmiş kişilerin kendini ifade etmesine fırsat vermektedir. Bu doğrultuda icra ortamlarının sanatçı eğilimleri destekleme, duygu ve düşüncelerin ifadesine fırsat verme, kelime haznesini zenginleştirme gibi işlevleri de yadsınmaz (Günay, 2011: 286). Âşıklık geleneğinde görülen bu temel işlevler, kadim Türk kültürünün asırlarca sürdürülmesinin şifrelerinden biridir.

Âşıklık geleneğinin XX. yüzyılda ortaya çıkan icra ortamlarından biri olan âşıklar bayramı, Türklerin geleneksel toy ve şölenlerinin bir devamı niteliğindedir. Âşıklar bayramı genellikle önceden belirlenmiş takvimsel bir zamanda ve yerde âşıkların bir araya gelip birkaç gün süreyle sanatlarını icra ettikleri toplantıdır. Bayramlar incelendiğinde planlama, katılımcıları davet etme, karşılama, ağırlama ve uğurlama yanında; programın içeriği, icracı ve dinleyici boyutu açısından geleneksel toplantılara benzemektedir. Bu bayramlar, saz ve söz ustalarının bir araya gelip maharetlerini sergiledikleri, karşılaşmalar yaptıkları, yarışıp boy ölçüştükleri toplantılardır.

Âşıklar bayramının sosyal bağlamı icracı ve dinleyici-izleyici (katılımcılar) boyutuyla ilgilidir. Âşıklık geleneğinin günlük yaşamda kimleri ilgilendirdiği ve ne amaçla toplumsal yaşamda sürdürüldüğü gibi birtakım bilgiler sosyal bağlamda mevcuttur. Dolayısıyla türkünün icra eden ya da hikâyesini anlatan bir âşık adayının performansının bütünü ve onun kim tarafından, nerede, ne zaman ve ne amaçla dinlendiği veya izlendiği sorularının cevaplanması geleneğin belli açılardan bir bayrama dönüşen yapısının anlaşılması açısından önemlidir.

Anlatıcı ve dinleyici/izleyici arasında kurulan bu bağda, sözlü ve davranışsal etkileşimler (el-kol hareketleri, mimikler, taklitler, gülme, onaylama, eleştiri ve itiraz) ilişkilerin sürdürülmesi açısından gereklidir (Bascom, 2010: 72). Makalede incelenen âşıklar bayramının geleneğin bağlamsal çerçevesine uygun biçimde kendi icra ortamını düzenlediği söylenebilir.

Âşıklar bayramı düzenlenen ilk örneklerinden itibaren çeşitli şehirlerde yapılmaya başlanmıştır. 1966 yılından itibaren Feyzi Halıcı tarafından Konya’da düzenlenmeye başlanmıştır (Halıcı, 1992: 632). Özellikle Konya’da düzenlenen âşıklar bayramının büyük bir etki yarattığı bilinmektedir. Feyzi Halıcı bu konuda “Konya Âşıklar Bayramı’ndan berat alan âşıklar her yerde aranır, okunur, dinlenir oldu” (1992: 632) diyerek bu duruma dikkat çekmektedir. Bu çalışmada ilk ve ikinci örneği Sivas ilinde düzenlenen âşıklar bayramı kültürel yaratım ortamı olması açısından incelenmektedir. Ayrıca bayramın icracı ile dinleyici boyutu, kültürel ekonomik işlevleri gelenek kültürünü sürdürmesi bağlamında değerlendirilmektedir.

Kör Oldum Veysel Oldum: Âşık Veysel

Sivas şehri tarihsel süreç içerisinde âşıklık geleneğinin önemli merkezlerinden biri olmuştur. Bu coğrafyada gelenek çok sayıda temsilci yetiştirmiştir. Âşık Veysel de hiç şüphesiz XX. âşık edebiyatında adından sıkça söz ettiren isimlerden biridir. Asıl adı Veysel Şatıroğlu olan âşık, Sivas’ın Şarkışla ilçesine bağlı Sivrialan köyünde 1894 yılında hayata gözlerini açmıştır. Âşık Veysel’i annesi koyun sağmadan gelirken yol üzerinde doğurmuştur¹ (URL-1). Âşığın adı, Anadolu’da Hz. Peygambere olan büyük sevgisiyle tanınan Veysel Karani’dan gelmektedir. Âşık Veysel, çocukluk yıllarında geçirdiği çiçek hastalığı nedeniyle bir gözünü kaybetmiştir. Veysel’in diğer gözüne de sebebi bilinmeyen bir şekilde perde inmiştir. Ancak daha sonra talihsiz bir şekilde gözüne bir cisim batması bütün tedavi ümidini ortadan kaldırmıştır (Kaya, 2011: 20-22). Veysel’in gözlerini kaybetmiş olması onu bir müddet karanlığa itmiştir. Bu sürecin çocukluk çağına rastlamış olması Veysel için önemli bir farkındalık oluşturmuştur. Âşık bu durumun kendisi için bir imtihan olduğunun bilincindedir.

Âşık Veysel, ilk evliliğini 25 yaşında akrabası olan Esmâ isminde bir kadınla yapmıştır. Veysel ve Esmâ’nın bu evlilikten Ali ve Elif adında iki çocuğu dünyaya gelmiş ancak bu çocuklar vefat etmiştir. Esmâ, Veysel ile geçinemediği bahanesiyle evdeki hizmetçiyle kaçmış, bunun üzerine Veysel, Gülizar adında bir kadınla ikinci evliliğini yapmıştır. Veysel’in ikinci evliliğinden toplam yedi çocuğu dünyaya gelmiştir. Âşık Veysel, 21 Mart 1973 günü hayata

¹ Âşık Veysel’in yaşamıyla ilgili veriler kaynaklar yanında internette yer alan “Âşık Veysel Belgeseli” adlı içerikten istifade edilerek verilmiştir. Çalışmada Veysel’in kendi ağzından verdiği bilgiler önemsenmiştir. Bu amaçla belgesele yönelik göndermeler, URL-1 şeklinde, internet adresi ise kaynaklar bölümünde tam satır olarak gösterilmiştir. Ayrıca makalenin amacı ve hacmi gereği Âşık Veysel’in biyografisi kısa tutulmuş, asıl konuya odaklanılmıştır.

gözlerini yummuştur (Kaya, 2011: 24-33). Gözleri görmeyen Veysel aradığı huzuru ve sadıklığı çok sevdiği kara toprakta bulmuş ve sonunda ona kavuşmuştur.

Âşık Veysel'in halk şairi olmasında babasının önemli bir rolü vardır; daha 8-10 yaşlarındayken babası ona oyalanması için eski bir saz getirmiştir. Veysel sazının tellerini bağlayan, akort eden Molla Hüseyin'i kendine usta olarak kabul etmektedir. Yine Sivas'ın Çamşılı muhitinden Ali Ağa diye iyi bağlama çalan bir ihtiyardan çok istifade ettiğini belirtmektedir (Kaya, 2011: 40; URL-1). Veysel, 15 yaşından itibaren sazını düzen etmiş ve babasından öğrendiği Kul Abdal mahlaslı bir şairin "Takirden Gelene Tedbir Kılınmaz" deyişini söylemeye başlamıştır (URL-1). Âşık Veysel'in halk şairliği büyük oranda Alevi-Bektaşî kültür çevrelerinde şekillenmiştir. Henüz Veysel olmadan evvel katıldığı cemler yoluyla şiire merakı gelişmiştir. Katıldığı cemlerde usta malı türküler söylemiştir (Öz, 2022: 85-90). Âşık Veysel, karanlığı köy odalarında katıldığı âşık toplantıları sayesinde aşmış, geleneğe ve hayata tutunmuştur (URL-1). Gelenek toplantılarının birleştirici ve paylaşımcı ortamı henüz adı bilinmeyen Veysel için de bir fırsat oluşturmuştur.

Gelenekte halk şairliğini ortaya çıkaran özellikler incelendiğinde rüya motifi ve usta-çırak ilişkisi gibi başlangıç kalıpları yanında dikkatleri çeken başka özellikler de bulunmaktadır. Âşık veya şair olacak kişinin ilhamını tetikleyen özellikler arasında coğrafya, aile, dost ve arkadaş etkisi de bulunmaktadır. Halk şairi olan kişilerin hayatları incelendiğinde, âşık edebiyatı geleneğinin temsilciler yetiştirdiği bir coğrafyada bulunma, fasılları dinleme, ustaları izleme, gözlem yapma, aile yakınlarından birinin mutlaka şiir ve edebiyatla ilgili olması, dost ve arkadaş toplantıları gibi özellikler başlatıcı kalıplardan bazılarıdır. Dolayısıyla Âşık Veysel'in babasının şiire meraklı olması, karanlık dünyasını aydınlatan önemli bir şanstır. Şamanlıktan itibaren halk şair ve musikişinaslığının temelinde akrabalık ilişkilerinin olduğu bilinmektedir (Günay, 2011: 43-46). Âşıklık geleneğinde de baba-oğul âşıklar yanında, dede-torun âşıkların olması akrabalık ilişkilerini doğrulamaktadır. Murat Çobanoğlu ve babası Gülistan Çobanoğlu baba-oğul âşıkların son dönemdeki önemli temsilcilerinden biridir. Diğer taraftan babanın âşığın sanatında ve yetişmesinde doğrudan bir etkisi olmasa da Veysel örneğinde olduğu gibi kolaylaştırıcı bir katkısı olabilmektedir.

Âşık edebiyatı temsilcileri, başlangıçtan itibaren "âşık, badeli âşık, saz şairi, meydan şairi, ozan, halk şairi, kalem şairi" gibi çeşitli unvanlarla anılmıştır. Bu unvanlar çoğu zaman âşığın bilgi, beceri ve sanatına işaret etmektedir. Burada yer alan âşık unvanının gelenek çevrelerinde daha kapsayıcı bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Şiir söyleyen ve saz çalan bir kimse kolaylıkla âşık olarak tanımlanabilmektedir. Ancak gelenek bağlamında konuya yaklaşıldığında âşık unvanının alınması için adayın birtakım özelliklere sahip olması gerektiği

görülmektedir. Bunlar içerisinde başlangıç kalıbı olan rüya görme, sevgili veya pir elinden bade içme ve mahlas alma yanında, saz çalma, deyiş söyleme, atışma yapma, muamma çözme gibi özellikler yer almaktadır. Bunların hepsinin bulunması kişiyi badeli âşık, bazılarının bulunması ise âşık yapmaktadır. Geleneğin önemli niteliklerinden yoksun olan kişiler ise adının önünde âşık unvanı olsa da daha çok halk şairi veya kalem şairi olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde âşık sözcüğü şemsiye kavram olarak saz çalan türkü söyleyen herkesi kapsar biçimde kullanılmaktadır (Sakaoğlu, 1986: 249-251). Kişinin yukarıdan belirtilen özellikleri taşımasına rağmen kendini âşık olarak vasıflandırması geleneğe ait hissetme ve konumlandırma çabası olarak da okunabilmektedir.

Âşık Veysel özelinde konuya yaklaşıldığında kaynaklarda birtakım yardımlar almasına karşın saz çalmayı kendi kendine öğrendiği ve sanatında gelişme gösterdiği vurgulanmaktadır. Veysel'in sade kişilikten sanatçı kişiliğe geçişte önemli bir başlangıç kalıbı olan rüya motifi yoktur. Sevgili ya da bir pir elinden bade içmemiştir. Veysel birtakım yardımlar almasına rağmen doğrudan usta-çırak ilişkisiyle yetişmiş bir âşık da değildir. Badeli veya usta-çırak ilişkisine bağlı bir âşık olmadığı için geleneğin önemli unsurları olan irticalen şiir söyleme, atışma yapma, muamma çözme gibi niteliklerden yoksundur (Sakaoğlu, 1986: 250). Nitekim Umay Günay bu konuda yaptığı bir değerlendirmede, "İrtical gücü olmayan bir şairi, bu gelenek âşık olarak kabul etmemektedir. Sistemli deyişmelerin bir amacı da zaten âşığın irtical gücünün olup olmadığını yoklamaktır" (2011: 194) diyerek geleneğin özelliklerine dikkat çekmiştir. Veysel'in âşıklığı seçtiği temalar üzerinde uzun süre çalışarak şiir yazması ve onu sazıyla söylemesi şeklindedir. Dolayısıyla doğaçlama kabiliyeti bulunmadığından kendisine verilen bir konu üzerinde kısa sürede deyiş söyleyememektedir.

Konya Âşıklar Bayramı'nda Âşık Veysel ile Murat Çobanoğlu arasında geçen bir diyalog da durumu özetlemektedir: "Konya'da rahmetlik Veysel Ustayla karşılaştığım zaman, e, tabi bende biraz gençlik var... Dedim Veysel Usta seninle imtihan olacam... Dedi yavrum 'olur' fakat dedi 'Çobanoğlu sen o anda çıktığın zaman söylüyorsun ama ben üç kıta şiiri dört ayda yazıyorum..." (Erdener, 2019: 126). Veysel, şöhreti ülkenin her yanına yayılmış olsa da gelenek çevresinde yetişmiş âşıklarla karşılaşma yapacak düzeyde olmadığını kendisi de bilmektedir. Özellikle XX. yüzyıldan itibaren kültür değişimleriyle birlikte geleneğin yapısında pek çok değişim yaşanmaya başlamıştır. Bunda elektronik teknolojisinde yaşanan gelişmelerin ayrı bir yeri vardır. Radyoda program yapan, plak ve kaseti çıkan bir âşığın geleneksel işleviyle rüya motifine ihtiyacı kalmamıştır. Çünkü âşığın prestiji katıldığı programlar ve çıkardığı albüm sayısı ile ölçülmeye başlanmıştır (Çobanoğlu, 2000: 241). Dolayısıyla âşıklık geleneğinin elektronik kültür ortamına açılmasıyla birlikte geleneğin önemli dinamiklerinden olan fasıllar, hikâye anlatımı, muamma çözme, irtical ve atışma ikinci planda kalmıştır. Bu açıdan Murat

Çobanoğlu ile olan görüşmesinde belirttiği gibi irtical yeteneği olmayan Âşık Veysel'in de prestijini geleneğin elektronik kültürde ortaya çıkan dinamiklerinden hareketle kazandığı söylenebilir.

Gelenekte, maddi ve manevi sıkıntı, rüya motifini başlatıcı bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Maddi ve manevi sıkıntı içinde olma, Veysel'de birçok açıdan yer almaktadır. Gerek karanlık bir dünya, gerek imkânsızlıklar içinde geçen bir hayat, çok sevdiği ve herkesten kıskandığı ilk eşi Esmâ tarafından terk edilmesi, kardeşlerini ve çocuklarını kaybetmiş olması gibi durumlar âşığın içindekini dışarı vurmasında etkili olan nedenlerden birkaçıdır. Ayrıca henüz çocuk yaşta çiçek hastalığı nedeniyle bir gözünü kaybetmiş olması, onun sanatını başlatıcı bir işlev gördüğü söylenebilir. Diğer gözüne de perde inmesi ve sonrasında onu da kaybetmesi büyük bir şanssızlıktır. Hiç şüphesiz âşıklarda madde ve mana evrenini görmek için kalp gözünün açık olması daha fazla önemsenmektedir. Çünkü geleneksel rüya motifinde görülen bütün varyant ve versiyonlar incelendiğinde, “ilahi” bir kudretin tecellisi dikkati çekmektedir. Kendisine Kör Veysel² diyenlere kızması ancak sonradan bu duruma alışması, karanlıktaki aydınlığı fark etmesini sağlamıştır. Veysel'in kendisine yöneltilen, ‘Eğer gözlerin görseydi ne olurdu?’ şeklindeki soruya ‘Çoban olurum’ demesi söz konusu durumu örneklendirmektedir. Veysel'in ‘kör oldum Veysel oldum’ demesi, aslında kendini bütün vasıflarıyla kabul ettiğini göstermektedir. Çünkü Veysel'in yaşadığı dönemde Anadolu topraklarında tarım ve hayvancılık bütün Türk halkının ortak paydası olarak öne çıkmaktadır. Kurtuluş Savaşının kazanılmasından sonraki süreçte yoksulluğun her türlü Anadolu insanının ortak çilesi olmuştur. Elbette köylünün ekip biçtiği, bire bin veren toprak ana ile ata mesleği olan çobanlık hayata tutunma yoludur. Âşık Veysel'in “Kör oldum, âşık oldum” demesi bu meslekleri ve köylüyü hakir görmesi değildir; çünkü gözlerini kaybedince kendi iç dünyasına daha fazla kapanmıştır (URL-1). Onun şiirlerindeki ortak terennüm, köy hayatı ve tabiattır. Dolayısıyla Veysel'in kendi iç sesini dinlemesi onun ilahî kudretin pınarından içmesinin bir başka formudur. Âşık Veysel, içinde kaynayıp coşan ilahi pınarların nasıl taşıdığını şu dizelerinde anlatmaktadır:

“Kırk yaşımdan sonra kalbime ilham
Erişti Mevlâdan bir ihsan oldu
Hakkı bilenlere hazırdır her an
İnkâr edenlere sır nihan oldu” (Bâkiler, 1989: 43).

² İbrahim Arslanoğlu, Âşık Veysel'in mütevazı kişiliğini anlatırken, komşularının kendisiyle ilgili itirafını şu sözlerle kaydetmiştir: “Veysel kör değil. O bizden iyi görüyor. Asıl kör olan bizleriz” (1965, 74).

Âşıklık geleneğinde, sanatçı kişiliğe adım atan adayın ilk deyişi genellikle gördüğü rüyanın içeriği hakkındadır. Veysel 40 yaşındayken söylediği yukarıdaki şiirin ilk dördlüğünde artık gönül gözünün açıldığını ve ilhamını Allah'tan aldığını ifade etmektedir. Bu şiir, her ne kadar rüya motifinde görülen ilk deyişe örnek oluşturmaya da Veysel'in âşıklığının kaynağını anlatması bakımından önemlidir. Âşık Veysel'in içindeki coşkunun ortaya çıkmasını sağlayan asıl önemli olay ise âşıklar bayramıdır. Nitekim Sivas'ta yakılan çırağı bir süre sonra yurdun dört bir yanını saracak ve Âşık Veysel'in Türk halk müziği alanında ölümsüz besteler yapmasını sağlayacaktır.

Âşıklar Bayramı ve Yerelden Ulusala Âşık Veysel

Türkiye'de halk müziği alanında özellikle 1930'lu yıllardan itibaren kişi ve kurum bazında yapılan çalışmaların kayda değer bir şekilde arttığı gözlenmektedir³ (Alpyıldız, 2018: 17). Tam da bu noktada Sivas'ta 1931 yılında "Halk Şairlerini Koruma Derneği"⁴nin kurulması dikkati çekmektedir. Bu derneğin ilk faaliyeti, 5-7 Kasım 1931 tarihinde Ahmet Kutsi Tecer ve Muzaffer Sarısözen öncülüğünde düzenlenen "Sivas Halk Şairleri Bayramı"⁵dir (Tecer, 1932: 2-3). Elbette derneğin kurulması, âşıklık geleneği için yeni bir kültürel zemine giden yolun açılmasını sağlamıştır.

Derneğin kurulmasını sağlayan Ahmet Kutsi Tecer, halk yaratıcılığının hiçbir zaman durmayacağına olan inancıyla hareket etmiştir. Cumhuriyet Türkiye'sinde okuma yazmanın öğretilmesi kadar, öğretmenin sorumluluklarından biri de yurt ve medeniyet bilgisinin her tarafa yayılmasını sağlamaktır. Tecer, bu doğrultuda âşıklar bayramını düzenlerken halk yaratıcılığının sergilenebileceği, kültür yaratıcı bir ortam olmasını amaçlamıştır. Üç gün süren bayramın içeriğine bakıldığında halk müziğinin çeşitli türleri ile halk danslarının sergilendiği görülmektedir. Yerel ve ulusal basında bayramla ilgili çeşitli haberler yapılmıştır. Ancak bayrama yönelik hazırlık süresinin kısa tutulmuş olması katılımı ve organizasyonu etkilemiştir (1932: 2-4). İlk örnek olması ve süreçte yaşanan aksaklıklar bayramın hedeflenen amaca ulaşmasını engellememiştir.

Âşıklık geleneğini yakından bilen Ahmet Kutsi Tecer, bayramın amacını ve önemini şu sözlerle ifade etmiştir: "Bu bayramın yapılmasından maksat, her yıl vilâyet dâhilinde halk şairlerini toplamak, onlarla bir arada birkaç gün geçirmek, onları dinlemek, eserlerini zaptetmek ve bilmukabele onlara millî ve medenî hayatımızın kuvvetli fikirlerini ve heyecanlarını telkin etmek; köylü san'atkârlarla şehirli san'atkârları birleştirmektir" (1932: 4). Aslına bakılırsa

³ Bu konuda etraflı bilgi için bkz. (Alpyıldız, 2018).

⁴ Derneğin tüzüğünde her yıl ekim ve kasım aylarında Sivas şehrinde âşıklar bayramı düzenlenmesi yönünde bir maddeye yer verilmiştir (Tecer, 1932, 4).

⁵ Çalışma genelinde âşıklar bayramı ifadesiyle bu bayrama gönderme yapılmaktadır.

Tecer'in bu vizyonu, Ziya Gökalp'te *halka doğru, harsa doğru* şeklinde karşımıza çıkmaktadır (1976: 41-42). Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün köylü ve şehirli ayrımının olmadığı modern bir Türkiye vizyonu, Millî Eğitim davasının temel amacı olmuştur.

Sivas şehrinde büyük bir heyecan ile düzenlenen bu ilk bayram, Tecer'in büyük ölçüde amaçlarına ulaşmasını sağlamıştır. Âşık Veysel'in köyünden çıkmasını, bayram vesilesiyle öz güven kazanmasını sağladığı gibi yaşadığı kültürel ortamın doğurduğu çekingenliği üzerinden atarak içinde tuttuklarını özgürce ifade etmesinin yolları bu bayram vesilesiyle açılmıştır. Veysel başta olmak üzere programa katılan halk şairlerinin en büyük ihtiyacı öz güvendir. Bu konuda İbrahim Arslanoğlu'nun "Bizim öyle el içine çıkacak deyişlerimiz yok ki. Köylük yerde can sıkıntısından bir şeyler söylüyoruz işte" (1965, 6) şeklindeki tespitleri oldukça önemlidir. Nitekim Âşık Veysel'in program sayesinde şöhreti köyünün dışına çıkmış, başarısı daha geniş çevrelerde duyulmaya başlamıştır. Veysel katıldığı bu bayramla ilgili şunları söylemiştir: "Sivas civarında olan halk şairleri, 14 kişi⁶ bizi topladı. Orada üç gün çaldık, çağırdık. Ondan sonra elimize bir kart verdi. Çalgı ruhun gıdasıdır diye böyle de bir serbestlik verdi, bize. Ondan sonra açıldık, birçok yerlerde rağbet gördük" (URL-1).

Âşık Veysel, bu bayramda kendine ait bir türkü okumamış olmasına rağmen Ahmet Kutsi Tecer'in dikkatini çekmiştir. Çünkü Veysel, o zamana kadar toplumsal ön yargılardan dolayı şiir yazmayı bir suç olarak görmektedir. Halk nezdinde "birine sevdalandığı" düşünülür diye türkü yazmaktan geri durduğunu söylemektedir (URL-1). Ancak bu bayram vesilesiyle söylediği usta malı deyişler sayesinde halk şairliğinin gördüğü ilgiyi fark etmiş, Tecer'in teşvikiyle şöhretin kapıları kendisi için aralanmıştır. Âşıklar bayramının belki de en önemli işlevlerinden biri katılımcıların bir araya gelerek unutulmaya başlayan geleneğin ve sanatın değerini anlamalarıdır. Çünkü yüzyıllar süren gelenekte âşıklar, şairlerinde ferdi duyguları anlattıkları kadar toplumsal konuları da işlemektedir. Bu doğrultuda bayramda çalınıp söylenen türküler ve verilen halk şairi belgesi Âşık Veysel'in sanat hayatında bir dönüm noktası olmuştur.

⁶ Âşık Veysel, kendisi hakkında çekilen belgeselde bayrama 14 halk şairinin katıldığını belirtmesine karşın kaynaklarda 15 halk şairinin katıldığı kayıtlıdır.

Fotoğraf: Sivas Halk Şairleri Bayramı'na katılan halk şairleri, 1931 (Tecer, 1932: 3).

Ahmet Kutsi Tecer, bayramın düzenlenmesinden sonra, organizasyonda yaşanan sorunlardan kazandıkları deneyimleri de kaleme almıştır. Bu noktada bayram için seçilen zamanın kış koşulları olmasının ve takvimin kısa sürede belirlenmesinin katılımı etkilediği görülmüştür. Üç gün süren bayrama toplam on beş halk şairi katılmıştır (1932: 4). Bu ilk bayram deneyimi pek çok açıdan çeşitli tecrübelerin kazanılmasına ön ayak olmuştur.

Âşıklık geleneğinin önemli duraklarından biri olan Sivas şehrinde düzenlenen bu bayram, başlatıcı olması açısından oldukça önemlidir. Geleneksel rüya motifinde olduğu gibi bu bayram Veysel'in şairliğinin başlangıç kalıbıdır. XX. yüzyıldan itibaren radyo-sinema gibi teknolojik gelişmeler ve buluşlar Anadolu köy toplantılarını ve gelenekleri olumsuz anlamda etkilemeye başlamıştır. Âşıklık geleneği de bu noktada kendine yeni bir yol açmak zorunda kalmıştır. Her ne kadar birilerinin eliyle yapılmış olsa da âşıkları bir araya toplayan bu bayramların arka planda pek çok gizil işlevlere sahip olduğu bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında Ahmet Kutsi Tecer'in Sivas'ta başlattığı bu girişim, Âşık Veysel'in genç yaşında keşfedilmesini sağlamıştır. Tecer, bayrama katılan bütün âşıklara, halk şairi olduklarına dair belge ve bir miktar para vermiştir. Âşıklara verilen bu belge onların sanatlarına değer verildiği, tanındığı ve onaylandığı anlamında yorumlanabilir. Çünkü âşıklık sanatı geçmişten günümüze bir meslek olarak kabul edilmesine rağmen istenilen desteği bir türlü görememiştir. Nitekim halk şairi olduklarını gösteren bu belge gezici âşıklara gittikleri yerlerde kolaylıklar sağlamıştır (Kaya, 2010: 107). Bu belge günümüzde âşıkların Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sanatlarıyla tescil edilmesinin bir örneği şeklinde yorumlanabilir.

Âşıklar bayramı vesilesiyle keşfedilen Âşık Veysel, 10. yıl kutlamaları dolayısıyla Atatürk'e yazdığı şiirle *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde yer almıştır. Bu şiirin yayınlanması Ankara'da büyük yankı uyandırmıştır. Veysel'in amacı Atatürk'ü görmektir ancak buna

muvaffak olamamıştır. Yurt gezileri sayesinde şöhreti artan Âşık Veysel, aynı zamanda radyoya çıkan ilk âşıktır. İstanbul Radyosu Müdürü Mesut Cemil Bey'in bir programında sesini tüm yurda duyurmuştur (Bekki, 2021: 34-40). Ayrıca Âşık Veysel 1936 yılında usta malı deyişleriyle sözleri plağa alınan ilk halk şairi olmuştur (Bekki, 2021: 43). Geleneksel bilgi belleğinin önceleri medya, daha sonra sanal ve dijital kültür ortamına aktarımı, birbirinin devamı olan süreçleri kapsamaktadır. Nitekim Âşık Veysel'in Sivas Âşıklar Bayramı sonucunda keşfedilmiş olması, eserlerinin plağa alınması, radyoya çıkması, belgeselinin çekilmesi ve günümüzde dijital kültür ortamında içeriklerinin yer alması kültürel bellek süreçlerinin etkili yönetilmesinin bir sonucudur. Dolayısıyla günümüzde medya ortamında Âşık Veysel adı etrafında ortaya çıkan bütün eserler kültürel ekonomik yaratımlardır.

Veysel, sazını ve sözünü radyo sayesinde ülke genelinde duyurarak kendi prestijini sağlaması yanında, geleneğin aktarımında yeni yöntemlerin denenmesi noktasında öncü olmuştur. Çünkü *gezgin âşık tipinin* yerini, radyoda program yapan ve sesini daha geniş kitlelere duyuran *stüdyo âşık tipi* almıştır (Taşlıova, 2014: 81). Bu dönemde ayrıca sözlü kültür belleği, Walter Ong'un (2010) ifadesiyle ikincil sözlü kültür aracı olan radyo yayınlarında kendine yer bulmuş ve kuşaktan kuşağa aktarımın gerçekleşebilmesi için radyodan kulağa yeni bir yöntem şekillenmiştir. Mahalle kahvehanesindeki âşık programının izleyicileri radyonun müdavimleri arasında yer almışlardır.

Âşıklar bayramında öz güven kazanan Veysel'in dilinin ve ayağının bağı çözülmüştür. Veysel gezip gördükçe bilgisi ve görgüsü artmış söz belleği gelişmiş, bugün herkesçe bilinen bestelerini yapmıştır. Veysel'in karanlığa yenilmemesi ve azmi, insanın istediğinde engellerini aşabileceğini de göstermesi açısından oldukça önemlidir. Veysel kendi çırağını yakmakla kalmamış, köy enstitülerinde deneyimlerini gençlerle paylaşmıştır. Veysel, en olgun deyişlerini de köy enstitüsünde saz dersleri verdiği dönemde üretmiştir (Bekki, 2021: 46-47). Veysel, öğrendiklerini paylaşarak geleneğin aktarımına vesile olmuş aynı zamanda farklı kültürel yaratım ortamlarında bulunarak sanatı da geliştirmiştir. Geleneğin ve şiirin ustası olan âşıklar, sanatlarını icra etmek yanında kültürel süreklilik açısından sahip oldukları deneyimleri ve sanatlarının aktarımını da gerçekleştirirler. Bu bağlamda Veysel sadece kendi karanlığını aydınlatmamış, verdiği saz dersleriyle Cumhuriyet'in gençlerine de ışık saçmıştır.

Sivas şehrinde, âşıklar bayramının ikincisi, General Fuat Doğu önderliğinde 30 Ekim 1964 tarihinde yapılmıştır. Bayram hazırlıkları altı günde tamamlanmış, programa Ali İzzet Özkan ve Âşık Veysel başta olmak üzere tamamı Sivaslı olan 10 halk şairi katılmıştır. Bu bayramda da birincisi gibi hazırlık süresinin kısa tutulmuş olmasından dolayı katılım sınırlı

olmuştur. Sivas dışından katılım olmadığı gibi âşıklar⁷ da program dışında tutulmuş sadece halk şairleri davet edilmiştir (Arslanoğlu, 1965: 13-15). Âşık Veysel ikincisi düzenlenen bu programa, onur konuğu ve yurt çapında tanınmış bir âşık olarak katılmıştır. İlk bayramdan itibaren geçen sürede Veysel'in itibar kazandığı açıktır.

Sivas'ta düzenlenen bu bayramlardan sonra 1966 yılında Konya Turizm Derneği Başkanı Feyzi Halıcı önderliğinde, Birinci Konya Âşıklar Bayramı yapılmıştır (1992: 632). Bu ilk tecrübelerden alınan olumlu neticelerle birlikte âşıklar bayramı, yurt sathında çeşitli şehirlerde düzenlenmeye başlanmıştır. Öyle ki bayramların sayısının artmasıyla birlikte icracı ve dinleyici boyutuyla katılımcıların da artmaya başladığı görülmüştür. Bayrama olan ilgi, tıpkı âşık fasılları gibi bir yapılanmayı beraberinde getirmiş, XX. yüzyılda geleneğin yeni bir bağlamda tazelenmesine kapı aralanmıştır. Bayramda âşıkların sırayla şiir okuması yanında çeşitli yarışmaların (karşılaşma, hikâyeli türkü, güzelleme, doğmaca şiir, lebdeğmez, muamma çözme vb.) düzenlenmesi fasılların geleneksel kaidelerinin tekrardan canlanmasına fırsat vermiştir. Bu açıdan Halıcı'nın değerlendirmesiyle âşıklar için bayram, zamanla er meydanına dönüşmüştür (1992: 637-642). Âşıklar da bu meydana bilgi, sanat ve yeteneklerini konuşturmuşlardır.

Konya'da düzenlenen bayramların Âşık Veysel için ayrı bir önemi vardır. Sivas Âşıklar Bayramı sayesinde öz güven kazanan ve şöhretin kapısını aralayan Veysel, Konya'daki bayrama katılıp âşıklarla yarışmak istemiştir. Ancak bayramı düzenleyen Feyzi Halıcı, Âşık Veysel'in prestiji açısından yarışmalara girmesini istememiştir. Çünkü er meydanı olarak tanımlandığı bu bayramların âşıklar arasında kıran kırana geçtiğini bilmektedir. Âşık Veysel'in irticalde ve saz çalmada üstün bir yeteneğinin olmaması bunda etkilidir. Feyzi Halıcı ve Behçet Kemal Çağlar, Âşık Veysel'i yarışmacı olarak değil de jüri üyesi olarak programa dâhil etmişlerdir. Düzenleyiciler, Âşık Veysel'e, katılımcılara örnek olması ve gerekli bilgileri aktarması gerektiğini söylemişlerdir. Bu teklifi kabul eden Âşık Veysel'e bayram sonunda özel bir ödül verilmiştir (Halıcı, 1992: 641). Burada hem âşığın gönlü yapılmış hem de prestiji korunmuştur. Ayrıca Veysel, bilgi, birikim ve tecrübesini bayram süresince âşıklarla paylaşmıştır. Bu açıdan bayramın söz konusu özellikleri desteklediği ve geleneğin aktarımına vesile olduğu söylenebilir.

Kültürel Yaratım ve Aktarım Ortamı Olarak Âşıklar Bayramının İşlevleri

Âşıklar bayramı ortaya çıkışı itibariyle geleneği sürdürmek amacıyla başlatılan bir kutlama organizasyonudur. Millî Mücadele tamamlandıktan sonra, savaş evresi kadar önemli bir dava da Modern Türkiye'nin yapılandırılmasıdır. Bu amaçla devrimlerin kalıcı olması için

⁷ Burada âşıklar sözcüğü ile bade içen veya usta-çırak ilişkisiyle yetişmiş, doğaçlama kabiliyeti olan, atışma yapan ve muamma çözebilen kişilere gönderme yapılmaktadır.

eğitim ve kültür işleri de önemsenmiştir. Türk Ocakları ve Halkevleri tarafından yapılan kültür derlemeleri ile yayınlar, halkbilgisinin değerini ortaya çıkarmıştır. Bu açıdan eğitim ve öğretimin birleştirilmesi, harf devrimi gibi inkılaplar yoluyla millî bilinci geliştirmek ve devletin temellerini sağlamlaştırmak amaçlanmıştır. 1930-1934 yılları arasında Sivas Lisesi edebiyat öğretmeni ve Sivas Millî Eğitim Müdürü olan Ahmet Kutsi Tecer öncülüğünde başlatılan âşıklar bayramı, bir zaman sonra farklı şehirlerde bir gelenek hâlini almıştır.

Âşıklar bayramı fikrinin ortaya atılması, kültürel ve ekonomik yaratıcılıkla ilgilidir. Türklerin asırlar boyu süregelen zengin kültürlerinden biri olan âşıklık geleneği, yaratıcılığın temel kaynakları arasında yer almaktadır. Günümüzde kültür temeline dayanan sektörlerin daha fazla geliştiği ve şehirlerin kültür turizminden büyük ölçüde kazanç sağladıkları bilinmektedir. Kültür turizmi, temelinde kültürel ekonomik imgelerin, aktörlerin, ustaların, lezzetlerin yer aldığı yaratıcı bir deneyim alanıdır. Bundan dolayı kültür turizmi, geleneksel ve ekolojik bilgilerin araştırıldığı, incelendiği, dönüştürüldüğü, deneyimlendiği ve pazarlandığı bir alandır. Ayrıca kültür turizmine katılanlar, coğrafi işaretler, kültürel ifade çeşitliliği, yaşayan insan hazineleri gibi süreçleri doğrudan görme ve inceleme imkânı sunmaktadır. Kültür turizmi sürdürülebilir ekonomik kalkınma açısından da oldukça önemlidir (Özdemir, 2012: 219-242). Kültür ile yaratıcılığın buluşması sonucu ortaya çıkan kültür turizmi, tarihi, coğrafi, ekolojik, sanatsal, estetik, teknolojik ve artistik bilgi, beceri ve deneyim alanlarını öne çıkarmaktadır.

Gelenek icracıları olan âşıklar geçmişten bugüne sazları ve sözleriyle gerek köylerde gerek kentlerde, kültürel bellek ve kimliklerin yaratılmasında, aktarılmasında önemli roller üstlenmişlerdir. Bu noktadan bakıldığında millî kültürün ülke genelinde yayılmasında, pekişmesinde ve uluslararası alanda markalaşmasında âşıkların önemli bir yeri vardır (Özdemir, 2012: 77). Âşık Veysel'in köyünden çıkıp katıldığı âşıklar bayramı sesinin ve sanatının ülke geneline yayılmasında oldukça önemli bir işlev görmüştür. Nitekim anlatım ve gösterim sanatlarının iki önemli şubesi olan Meddahlık 2008 yılında ve Âşıklık Geleneği 2009 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsilî Listesine kaydedilerek koruma altına alınmış ve Türk kültür mirası oldukları tüm dünyaya ilan edilmiştir (URL-2).

Bugün Türk müziğinin beslendiği en önemli kaynaklardan biri âşıklık geleneğidir. Sanatçıların türküleri yeniden seslendirmeleri yanında, ürettikleri içeriklerde geleneksel müzikten esinlenmeleri de kültürel belleğin aktarımına katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla geleneksel müzik kültürel ekonomik rekabet açısından son derece önemli bir bellek alanıdır. Ülkemizi ziyaret eden turistlerin yeni deneyimler yaşamasında, farklılık ve yaratıcılıkla buluşmalarında geleneksel müzik icra ortamlarının vazgeçilmez bir yeri vardır. Bu açıdan âşıklar bayramı başta olmak üzere her yıl düzenli olarak yapılan kültür sanat etkinliklerinin ülke

içinde geleneğin yaşatılması işlevi yanında, markalaşması ve kültürel ekonomik içeriklere dönüştürülmesi gerekliliği açıktır. Bugün nostaljik radyolar, gramofonlar, plak okuyucular yanında taş plakların ve kasetlerin yeniden üretilmeye başlanması arz talep ilişkisiyle açıklanabilir. Geçmişe duyulan özlem yanında günümüzde insanların evlerinin belli köşelerini bu tarz geleneksel tasarımlarla süslemeleri, önemli günlerde bu aksesuarları gerçek işleviyle kullanmaları kültürel ekonomik yaratımlara olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.

Âşıklar bayramı fikri, her ne kadar başlangıçta kültürel ekonomik bir girişim olmasa da bu amaç doğrultusunda hizmet etmiştir. Bayramın bir gelenek hâlinde ülkenin farklı kentlerinde kutlanmaya başlanması arz-talep dengesiyle de ilgilidir. Ortaya atılan fikrin uyandırdığı etki, Âşık Veysel gibi bir halk şairinin keşfedilmesi, bayramın geleneksel işlevlerinin fark edilmesini sağlamıştır. Bu noktada Türklerin kadim eğlence kültürünün yapısını anlamak oldukça önemlidir. Eğlence yapısal ve işlevsel açıdan çok katmanlı bir olaylar bütünüdür. Eğlencenin adı, mekânı, zamanı, katılımcıları, başlaması, içeriği, bitmesi bir program ve sisteme dayalıdır. Eğlence bütün bu özellikleri dolayısıyla başta Türk devlet geleneğinde olduğu gibi siyasi, diplomatik, bireysel ve toplumsal ilişkilerin sürdürüldüğü birlik ve beraberlik ortamıdır. Bu açıdan eğlence, halkbilimi, tarih, coğrafya, psikoloji, sosyoloji, felsefe, eğitim, iletişim ve ekonomi gibi bilim dallarını araştırma konusudur. İnsan yaşamını konu edinen olaylar bütünü olarak eğlence, bu oldukça kapsamlı yapısı ve içeriği bağlamında toplum hayatında birtakım vazgeçilmez işlevlere sahiptir.

Türk kültüründe eğlence olgusu incelendiğinde toplumsal yaşamda birlik ve beraberlik duygusunun pekiştiği görülmektedir. Toplumun farklı kesimlerinden insanları bir araya getiren eğlence kültürü, özellikle âşıklar bayramı ve şenlikleri özelinde geleneğin sürdürülebilir bir deneyim alanı olarak gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu eğlence ortamlarında yurdun farklı bölgelerinden katılım sağlayan usta ile çırak bir araya gelmekte, bilgi, görgü ve deneyimler paylaşılmaktadır. Ayrıca bu eğlenceler izleyici boyutuyla geleneğin farklı yönlerinin görülmesini sağlamakta, âşık ve halk şairlerinin farklı kesimler arasında ün ve şöhretinin yayılmasını sağlamaktadır. İlk bayramlardan itibaren izleyici radyoda dinlediği veya bir afişte gördüğü âşıklarla karşılaşmakta ve tanışmaktadır. Bayramların icracı ile dinleyiciyi buluşturması, ilişkileri başlatma ve sürdürme işlevi olduğu söylenebilir. Sakaoğlu, hangi adla anılırsa anılsın halk müziğine gönül vermiş bütün icracıların âşıklar bayramlarında buluştuklarını dile getirmektedir. Bayramlara saz çalamayanlar, irtical ve atışma yapamayanlar da katılmaktadır. Çünkü âşıklar bayramı bu olgulara göre düzenlenmemektedir (1986: 250). Kendini âşık hisseden, saz çalma ve şiir söyleme konusunda yetenekli olan herkesin bayrama katıldığı görülmektedir.

Halkbilimi araştırmalarında oldukça sık kullanılan yaklaşımlardan biri olan işlevsel kuram, folklorun ait olduğu toplumda ne işe yaradığıyla ilgilenmektedir. Kültürü meydana getiren bütün unsurlar mutlaka bir işleve karşılık gelmektedir. Toplum hayatında işlevini kaybeden kültürel unsurlar yeni işlevler kazanabileceği gibi ortadan da kalkabilir. Alan Dundes işlevin belli sayıda bağlamın incelenmesi ile tespit edildiğini kaydetmektedir. Araştırmacıların topluluk hayatında yaptığı gözlemler sonucunda tespit edilen işlev elbette bir yoruma dayanmaktadır (2006: 63). Folklorun sayısız işlevleri arasından W. Bascom, dört tanesine dikkati çekmiştir. Folklor, hoş vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme; değerlere, toplumsal kurumlara ve törelere destek verme; eğitim yoluyla kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlama; kişisel ve toplumsal baskılarla mücadele etme gibi işlevleri vardır (Çobanoğlu, 2005: 235-236). Âşıklar için bayram, folklorun geleneksel işlevlerini sürdürme yanında bilinme, tanınma, hüner gösterme, başarı elde etme, değer ve kabul görme gibi sayısız işlevi yerine getirmiştir.

Geleneğin temsilcileri olan âşıkların en önemli işlevlerinden biri, gerçekleştirdikleri seyahatler sonucu yerel kültürü zaman ve mekân uzamından kurtarmasıdır (Özdemir, 2017: 563). Benzer şekilde âşıklar, gezdiği yerde gördüklerini, duyduklarını ve deneyimlerini de deyişleri yoluyla yerele taşıyarak kültürel aktarıma vesile olmaktadır. Bu açıdan âşıklar kendi eserlerini üretirken yerel kültürü canlandırmakta ve geleneği de beslemektedir. Bayramın kültürel süreklilik işlevi yanında kişinin ruhsal dünyası ve üzerinde de etkileri vardır. Bayram Âşık Veysel'in kendi iç dünyasından dış dünyaya açılmasına, sosyalleşmesine, değer ve kabul görmesine fırsat tanımıştır. Görme kaybından ötürü ruhunu daraltan karanlığı aşmış, psikolojik açıdan iyilemiş, topluma katılmış, kısaca Veysel olmuştur. Kendi var oluş hikâyesi ve türküleriyle yurt çapında adını duyurmuştur. Onun geleneğin son dönem dinamikleriyle aldığı rol ve sorumlulukla kültür yaratıcı, aktarıcı ve canlandırıcı bir özellikte toplumsal kimliğini inşa ettiği söylenebilir. Belli bir yerden ziyade ülke geneline adını ve sanatı duyurmuş olmanın sağladığı manevi doyum, sevgi, saygı yanında kabul görme folklorun psikososyal işlevi olarak hastalıkları ve maddi sıkıntıları unutturmaktadır.

Sivas, Konya, Kars, Erzurum, Adana gibi şehirler başta olmak üzere Anadolu'nun farklı şehirlerinde düzenlenen âşıklar bayramı hem icracılar hem de dinleyiciler için kültürel ekonomik bir deneyim alanıdır⁸. İracılar bu bayramlarda yeni bestelerini duyurmakta, rakipleriyle karşılaşmakta, çeşitli dallarda yarışmakta, bütün hünerlerini sergilemekte, başarılı olup saygınlık ve ödöl kazanmakta dahası takipçi sayısını arttırmaktadır. Âşıklar bayramının

⁸ Âşıklar bayramı, Kemal Varol tarafından iki roman ile kurmaca konusu edilmiştir. Varol birbirinin devamı olan "Âşıklar Bayramı" ve "Babamın Bağlaması" adlı eserleriyle geleneğe dikkat çekmiş, bu eserler daha sonra filme de uyarlanmıştır. Söz konusu içerikler kültürel ekonomik yaratımlar olarak ayrıca dikkat çekmektedir.

icracı ve dinleyici boyutuyla farklı bölgelerden katılımcıları bir araya getirmesi kültürel yaratım ve aktarım için katkı sağladığı kadar şehirleri ekonomik açıdan da desteklemektedir. Bir âşık ve halk şairini dinlemek için yurdun farklı bölgelerinden yola çıkan kişiler, bayramın düzenlendiği şehirlerin ve ülkenin ekonomisine ulaşım, konaklama, beslenme, hediyeleşme, alışveriş boyutuyla ekonomik açıdan katkıda bulunmaktadır. Şehirler, bayramlar vesilesiyle ziyaretçilerini ağırlamakta, tanıtım ve reklam hizmetleri kolaylaşmakta, kültür turizmi için fırsatlar oluşmaktadır. Söz konusu etkinliklerde katılımcılara gösterilen ilgi, sürdürülebilir kültür turizmi için farkındalık oluşturmaktadır.

Âşığın geçmişte olduğu gibi köy ve kentlerde programlar yaparak sadece geleneği yaşatmasını beklemek akılcı bir yaklaşım değildir. Âşık sonuçta geçimini temin etmek ve başarısını arttırmak için belli bir ekonomik kazanca ihtiyaç duymaktadır. Geçmişte, âşığın sanatını reklam amacıyla kullanan pek çok patron, âşığa ne yazık ki maddi ve manevi hak ettiği değeri göstermemişlerdir. Âşık sanatının övgüye değer bulunmasıyla yetinmiştir. Ancak günümüzde âşıklar, sanal ortamda ağlar ve uygulamalar arasında seyahat etmekte, ürettikleri içeriklerin kendine ait olduğunu ilan ettiği çeşitli ortamlarda boy göstermektedir. Bugün âşıkların sosyal medya ve içerik paylaşım ortamlarında eserlerini paylaşmaları ve takipçi kitlesi oluşturma çabaları, telif haklarının geçmişe nazaran önemli ölçüde korunmasını sağlamaktadır. Âşıklar artık eserlerini popüler müzik sanatçılarıyla belli telif ücretleri karşılığında paylaşmaya başlamışlardır. Dolayısıyla âşıkların kişisel çabaları geleneğin yaşatılmasına hizmet etmesi yanında sürdürülebilirlik açısından da son derece önemlidir.

Gelenekte rüya gören ve bade içen âşığın bir yerden başka bir yere seyahat etmesi beklenmektedir. Rüyada kendisine, bir zaman gez, dolaş sanatını ve hünerini göster denildiği için âşık diyar diyar dolaşmakta, aynı zamanda rüyasında gördüğü sevgiliyi aramaktadır. Araştırmacılar âşığın seyahat etmesinde, sanatsal nedenleri yeterli görüp geçimi sağlama ve gelir elde etmeyi dikkate almamışlardır (Özdemir, 2012: 30). Hâlbuki âşık, sanatını icra etmek kadar geçimini de sağlamak durumundadır. Âşık sadece söylediği deyişlerin ve anlattığı hikâyelerin değil aynı zamanda kendi hayatının da baş aktörüdür. Bugün geçmişte yaratılan halk türkülerinin popüler kültür ortamında yeniden ele alınması âşığın ve sanatının değerindeki kültürel sürekliliği göstermektedir.

Âşık Veysel'in vasiyeti üzerine doğduğu yere defnedilmesi, bittiği düşünülen bir hikâyenin yeniden yazılması, kendine ait evin müzeye dönüştürülmesi de kültürel yaratıcılığın bir sonucudur. Kültür ekonomisinin belli hikâyelerden hareketle anlam üretimi ve pazarlaması olduğu düşünüldüğünde Veysel için yapılan buna benzer girişimlerin kültür turizmi için de bir fırsat oluşturduğu söylenebilir (Özdemir, 2012: 35). Âşık Veysel'in bugün müzik çevrelerinde

olduğu kadar yediden yetmişe Türk halkı tarafından bilinmesi ve sevilmesi biyografisi bir tarafa değişleri sayesinde. Şüphesiz Veysel'in yaşamında çektiği sıkıntılar, yoksulluk, terk edilmişlik gibi çok sayıda olumsuz tema yer almaktadır. Ancak Anadolu insanı için bir avuç toprağa⁹ nispetle “Kara Toprak” ve karanlıktan¹⁰ ortaya çıkan “Güzelliğin On Para Etmez” gibi türküler âşığa ölümsüzlüğün kapısını aralamıştır.

Âşık edebiyatı bağlamında medyanın olumsuz etkileri üzerinde çok sık durulmuştur. Ancak Âşık Veysel'in geleneğin medya aracılığıyla Cumhuriyet terkiğini meydana getirdiği söylenebilir. Dolayısıyla önemli bir zaman diliminde halk müziğine olan ihtiyacı büyük oranda Veysel'in değişleri karşılamıştır. Öyle ki Âşık Veysel bütün yaşamıyla XX. yüzyıla damga vurmuş bir halk şairidir. Sazı ve sözüyle âşıklık geleneğine farklı bir kulvarda can suyu olmuş, plağa alınan kayıtlarıyla Türk müzik belleğine geniş bir arşiv bırakmıştır. Türküleri sağlığında ve günümüzde farklı müzik türlerine ilham olmuş, çeşitli sanatçılar tarafından tekrar tekrar yorumlanmıştır. Sağlığında hayatını konu edilen belgeseller ve bir film çekilmiştir. Kendi şiir kitapları yanında hakkında yüzlerce makale ve kitap yazılmıştır. Erdoğan Alkan'ın kaleminden “*Kör Oldum Veysel Oldum*” adlı bir roman ile hayatı kurmacanın konusu olmuştur. Âşık Veysel belleğinde yer alan bütün içerikler kültürel ekonomik imgelerdir. Veysel ölümsüz bir kültür aktörü olarak günümüzde değişleri, belgeseli, filmi, hayatı üzerine yazılan kitaplar ile aramızda yaşamaya devam etmektedir.

Âşıklar bayramı, geleneğin dinamik bir şekilde icra edilip aktarıldığı, usta ve çırakların bir araya geldiği, atışmaların yapıldığı, sanatın onaylandığı ve âşıkların kent çevrelerinde kabul görmeye başladığı bir dönemi başlatmıştır. Cahit Öztelli, Ahmet Kutsi Tecer'in vefatı sonrasında yazdığı makalede, Sivas'ta düzenlenen bayramın amacı konusunda şu görüşleri paylaşmıştır: “Halk ozanları çok olan Sivas'ta bu hareket, halk arasında olduğu kadar, aydınlar, sanatçılar arasında da büyük bir ilgi uyandırdı. Öte yandan da yurdun her yanına yayılmaya başladı” (1967: 4514). Öztelli'nin de işaret ettiği gibi günümüzde hemen hemen birçok kentte, belli bir özelliğe bağlı olarak düzenlenen çeşitli festivallerin birincil amacı tanıtım ve reklâmdır. Kentlerin sahip olduğu bütün özellikler, kültür yaratıcı bir ortam olarak eğlence olgusu üzerinden duyurulmaktadır. Dolayısıyla geçmişte, “gelenekleri yaşatmak” amacıyla başlatılan âşıklar bayramının farklı isimler altında birçok kentte yaygınlaşması, belli ölçülerde amacına ulaşmakla birlikte, günümüzde kentlerin tanıtıldığı konserlere dönüşmüştür.

⁹ Veysel verdiği son konserinde kendisinden Kara Toprak adlı türküyü isteyen dinleyicilere bir avuç toprağı olduğunu söyler.

¹⁰ Veysel, küçük karanlık dünyasına, iç aydınlık sağlayan ilk eşi tarafından terk edilmiştir. Ancak eşi onu terk ederken bile güzeldir; çünkü Veysel'in “gönlündeki aşk ikisine de yetmektedir.

Sonuç

Türk kültürünün önemli gelenek şubelerinden biri olan âşık edebiyatı icra mekânı ve bağlamı açısından zamanla birtakım dönüşümler geçirmiştir. Âşıklık geleneğinin aktörlerini XX. ve XXI. yüzyılda bir araya getiren bayram, şenlik ve festivaller, önemli bir kültürel bağlam olarak gelişme göstermiştir. Sahip olduğu işlevler bir tarafa bırakılırsa bayramlar, âşıkların sanatlarının tescil edildiği, biz de varız dedikleri bir imkân ve ortam yaratmıştır. Âşık Veysel özelinde bayram olgusuna yaklaşılacak bu çalışmada, geleneğin aktarımında yeni yol arayışlarının olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda bayramın sanatçı ruhu olan halk şairlerinin bulunduğu bir yaratım ve aktarım ortamı olarak yurt çapında birbirinden farklı şehirlerde düzenlenmeye başlandığı söylenebilir. Dolayısıyla bayramlar, âşıkların seslerini teknolojik gelişmelerle birlikte yurt çapında duyurmasında başlangıç noktası olması açısından önemlidir.

Makalede, âşıklar bayramının, düzenleyenler ve katılımcılar boyutuyla âşıkların şöhretinin artmasına fırsat sunduğu Âşık Veysel özelinde dikkate sunulmuştur. Âşık Veysel'in halk şairliği belgesini almasıyla birlikte öz güven kazanması, usta-malı deyişlere ek olarak kendi bestelerini yapmaya başlaması ve seyahatlere çıkıp şöhretin kapılarını araması söz konusudur. Âşığın yaptığı seyahatler, farklı köy ve şehir muhitlerinde bulunması, köy enstitülerinde saz dersleri vermesi, müzik belleğinde yeni temaların ortaya çıkmasını ve sözcük dağarcığının zenginleşmesini sağlamıştır. Dolayısıyla âşığın yaptığı seyahatler, üzüntülerini, sıkıntılarını ve çekingenliğini üzerinden atmasına fırsat sunması yanında yaratıcılığını da beslemiştir. Nitekim Veysel'in bugün herkesin dilinde olan türküleri, sanatını icra ederken kazandığı tecrübelerin bir sonucudur. Veysel'in radyoya çıkması ve sesinin plağa alınması günümüz âşıklarına ön ayak olması açısından önemlidir. Geleneksel halk müziğinin ve temsilcilerinin yerelden ulusala taşınmasında bu adım oldukça önemlidir. Kültür değişimleri sonucunda geleneğin farklı icra ortamlarına taşındığı ve yeni kalıplaşmalar doğurduğu görülmüştür. Âşık Veysel bayram olgusuyla kültür değişmelerinin kritik bir zamanında takipçilerine öncü olmuş, geleneğin medya serüveni başlatmıştır.

Gelenekte âşığın köyünden dışarı çıkması çoğu zaman sanatını duyurmak, usta âşıklarla tanışmak ve karşılaşmak, rüyasında gördüğü kızı aramak ve ekonomik kazanç elde etmek gibi çeşitli amaçlar çevresinde şekillenmektedir. Âşık Veysel özelinde konuya bakıldığında âşığın köyünden dışarı çıkması bayram vesilesiyle olmuştur. Bu noktada âşıklar bayramı her ne kadar icat edilmiş bir gelenek olsa da kültürel süreklilik açısından oldukça önemlidir. İlk örnekten günümüze âşıklar bayramı, geleneğin pek çok temsilci yetiştirmesine ve kültürel sürekliliğe olanak sağlamıştır. Günümüz âşıklarının en önemli icra ortamının medya olmasında ilk kıvılcımları Âşık Veysel tutuşturmuştur. Gelenekte âşık kahvelerinde, köy düğünlerinde ve

odalarında, yöresel şenlik ve festivallerde yer alan âşıklar bayram vesilesiyle de bir araya gelmeye başlamışlardır.

Geçmişte taş plak ve radyo ile başlayan gelenek yolculuğu, günümüzde televizyon, bilgisayar ve akıllı telefon gibi araçlarla internet üzerinden Facebook, Instagram, Youtube, gibi sosyal medya ve paylaşım ortamlarında var olmaya devam etmektedir. Âşıklar kendi sosyal medya kanallarında düzenledikleri programlarla ve bütün kültürel içeriklerle var olmaya devam etmektedir. Elbette geleneğin sürdürülmesi açısından ortaya çıkan kalıplaşmalar dinleyici ve icracı yakınlığında araya kameranın ve ekranın girmesine neden olmuştur. Bir araya gelmeye, iletişime, etkileşime ve paylaşımına dayalı yüz yüze icranın yerinin canlı yayınlar almıştır. Bağlamsal çerçeve açısından canlı yayın araya kamera ve ekranı yerleştirmiş olsa da geleneğin sürdürülmesi açısından bir kazanımdır. Veysel'in ektiği tohumlar neticesinde günümüz âşıklarının sazları ve sözleriyle, herhangi bir çekimserlik taşımadan elektronik ve dijital kültür ortalarında var olmaları, sanatlarını ve geleneği sürdürmeleri, bilgilerini ve belleği aktarmaları açısından oldukça önemlidir.

Âşık Veysel'in şiirlerinde topluma göndermiş olduğu mesajlar (değerler, inanç, millet, devlet, Atatürk, demokrasi vd.) yanında kendi duygu ve düşüncelerini anlatması oldukça önemlidir. Âşık toplumun sevinçlerini ve hüznlerini dile getirmiştir. Bu açıdan eğlendirdiği kadar düşünmeye de sevk ederek vatandaşların eğitilmesini sağlamıştır. Ferdi konular yanında toplumun hislerine de tercüman olan Âşık Veysel, kendinden önceki halk şairleri gibi gelenek çevrelerindeki misyonunu da fazlasıyla yerine getirdiği söylenebilir. O, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş yıllarında, yaşadığı bütün olumsuzlukları saziyle ve sözüyle aşmış, gittiği yerlerde kendini kabul ettirmiş, deneyimlerini aktararak halk müziğinin gelişmesine olanak sağlamış bir halk şairidir.

Yazar Katkıları: Bu makale tek yazarlı olarak yazılmıştır.

Çıkar Beyanı: Bu makalede herhangi bir çıkar tartışması yoktur.

Kaynaklar

- Alpyıldız, E. (2018). *Yurttan sesler, Ankara Radyosu'ndan Türkiye'ye açılan pencere*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Arslanoğlu, İ. (1965). *Sivas halk şairleri bayramı*. Sivas: Sivas Garnizonu Sosyal Hizmetler Kolu Yayınları.
- Assmann, J. (2001). *Kültürel bellek*. (A. Tekin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bâkiler, Y. B. (1989). *Âşık Veysel*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bascom, W. R. (2010). "Folklorun dört işlevi". (F. Çalış, Çev.). M. Öcal Oğuz ve S. Gürçayır (Ed.), *Halkbiliminde kuramlar ve yaklaşımlar-2 kitabı içinde*. (s. 71-86). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

- Bekki, S. (2021). *Halk müziğinin seyyar radyosu Âşık Veysel*. İstanbul: Muhit Kitap.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). *Âşık tarzı kültür geleneği ve destan türü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2005). *Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dundes, A. (2006). “Doku, metin, konteks”. (M. Ekici, Çev.). M. Öcal Oğuz vd. (Ed.), *Halkbiliminde kuramlar ve yaklaşımlar-1* kitabı içinde. (s. 58-77). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Erdener, Y. (2019) *Kars'ta Çobanoğlu Kahvehanesi'nde âşık karşılaşmaları*. Ankara: Yapı Kredi Yayınları.
- Ergin, M. (2004). *Dede Korkut kitabı-ı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Günay, U. (2011). *Türkiye'de âşık tarzı şiir geleneği ve rüya motifi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Halıcı, F. (1992). *Âşıklık geleneği ve günümüz halk şairleri, güldeste*. Ankara: AKM. Yayınları.
- Kaya, D. (2010). *Türk halk edebiyatı terimler sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, D. (2011). *Âşık Veysel*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köprülü, M. F. (1999). *Edebiyat araştırmaları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ong, J. W. (2010). *Sözlü ve yazılı kültür, sözün teknolojileşmesi*. (S. P. Banon, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Öz, G. (2022). “Âşık Veysel’le anılarım ve hakkında bilinmeyenler”. S. Şenel (Ed.), *Âşık Veysel* kitabı içinde. (s. 81-100) İstanbul: İBB. Yayınları.
- Özdemir, N. (2012). *Kültür ekonomisi ve yönetimi-seçki-*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Özdemir, N. (2017). *Kültür bilimi ve yönetimi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1986). “Ozan, âşık, saz şairi ve halk şairi kavramları üzerine”. III. Milletler arası Türk folklor kongresi bildirileri-1 kitabı içinde. (s. 247-251). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Taşlıova, M. (2014). Stüdyoya taşınan âşıklık veya ‘stüdyo tipi’ âşıklığa doğru: sözlü <doğal> ve <elektronik> icra yapıları üzerinde bir mukayese. *Türkbilig*, (27), 79-104.
- Tecer, A. K.(1932). *Sivas halk şairleri bayramı*. Sivas: Kamil Matbaası.
- URL-1 *Âşık Veysel belgeseli*. (25 Nisan 2023). Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=XWW0oEfKuzg>
- URL-2: *Meddahlık ve âşıklık geleneği, UNESCO insanlığın somut olmayan kültürel mirası temsilî listesi*. (20 Mayıs 2023). Erişim adresi: <https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-Somut-Olmayan-Kültürel-Miras-Listeleri>.
- Ziya Gökalp. (1976). *Türkçülüğün esasları*. (M. Kaplan, Ed.). İstanbul: MEB. Yayınları.